

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI

 97I
 ZALOŽNIŠTVO TRŽAŠKEGA
 Via San Francesco, 20/I
 TRIESTE

 N A R O Č N I N A :
 Za Italijo: polletna 600 lir -
 letna 1000 lir - Za inozemstvo:
 polletna 800 lir - letna 1500 lir
 Cene po dogovoru.

 UREDNIŠTVO IN UPRAVA
 Videm - via Vitt. Veneto, 32
 Tel. 33-46 - Poštni predal 186
 Glavni in odgovorni urednik
VOJMIR TEDOLDI
 Tiskarna T. Marioni - Videm

Leto XVI - N. 20 (335)

Udine, 30. Novembra 1965

15 dni

SADOVI DOBREGA SOSEDSTVA

Med Italijo in Jugoslavijo se vedno bolj razvija in oblikuje industrijska kooperacija

Na področju goriškega in tržaškega regionalnega sporazuma še posebej proučuje in pospešuje kooperacijo desetčlanski mešani jugoslovansko-italijanski odbor

Konec novembra 1964 je bil med Italijo in Jugoslavijo podpisan sporazum o gospodarski in industrijsko-tehnični kooperaciji. Sporazum obsega med drugim sodelovanje v pripravi načrtov za nove industrijske obrate in razširitev ter modernizacijo že obstoječih tovarn, sodelovanje v modernizaciji, tipizaciji, standardizaciji ter vseh pogojih, s katerimi bi izboljšali tehnološke postopke in tako dvignili proizvodnjo. Razen tega predvideva sporazum recipročno uporabo razpoložljivih zmogljivosti, sodelovanje v izkoriščanju in predelavi surovin, v izmenjavi in izkoriščanju izumov, licenc in tehnične dokumentacije. Nadalje obsega sporazum sodelovanje v proučevanju tržišč, tehnično pomoč ter izmenjavo strokovnih izvedencev. Na splošno rečeno vzpodbuja sporazum o gospodarski in industrijsko-tehnični kooperaciji medsebojno sporazumevanje in sodelovanje med gospodarskimi organizacijami, združenji in podjetji obeh držav.

polivinilklorida. Dekanska «Lama» pripravila v kooperaciji rekonstrukcijo in modernizacijo proizvodnje pohištvenga okovja. Podjetje «Kovinar» v Kranju ima pripravljen dogovor s podjetjem «Savio» iz Pordenona za servisno in montažno službo za uvožene tekstilne stroje, razen tega pa tudi dogovor o nabavi strojev, orodja in tehnične dokumentacije za proizvodnjo posameznih delov tekstilnih strojev. Tekstilna industrija «Pazinka» v Pazinu pa se s podjetjem «Atlantic» v Trstu dogovarja o kooperacijski nabavi naprav za

beljenje in barvanje bombažnega platna. Med jugoslovanskimi podjetji, ki se zanimajo za kooperacijo in že deloma pripravljajo dogovore, so med drugimi «Tik» iz Kobarida, «Trenta» iz Bovca, «Kras» iz Neverk, «Kovinoplastika» iz Loža ter «Eta» iz Cerknega. Precejšnje zanimanje za kooperacijo vlada tudi v hrvatski Istri, kjer se za sodelovanje že dogovarjajo kovinsko podjetje «Labinka» iz Labina, «Uljanik» iz Pulja ter «Kamen» iz Pazina, kjer bi radi s stroji modernizirali proizvodnjo marmornih blokov in plošč.

PO NADIŠKI DOLINI

Ena cesta asfaltirana in druga ne

Prestizni ali politični razlogi? - Cesta ob desnem bregu reke bi imela vse pogoje za razvoj turizma, če bi bila urejena - Črni vrh je skoraj od sveta odrezana vas, čeprav vodi do tja že kakih deset let skromna cesta - Tudi iz te vasi odhajajo ljudje v svet za kruhom

NOVEMBER, 1965 — Lep sončen dan je in zato smo ga izkoristili, da nadaljujemo z našimi anketami po Beneški Sloveniji.

Zrak je topel in podeželje se nam predstavlja otožno, ker odpada z dreva porumenelo listje in izginja zelenje.

Naše izhodišče je Čedad in kaj kmalu smo prispeli v Laze, prijazno vasico podboneške občine, ki jo v polkrogu obdajajo griči in nizke gore.

Nadaljevali smo pot ob desnem bregu Nadiže. Na nekem mestu je most: preidemo na levi breg reke in kaj kmalu smo potem zopet na desnem.

Na severovzhodu ugledano Ronca, nekdanji sedež občine, ki se zdi kakor vkovan v hrib. Sestavlja ga štirinajst zaselkov, ki so vgnezdni na sredi pobočja.

Bolj zahodno od Ronca je Meršin, ki ga tudi tvori več zaselkov in leži visoko v hribih, ki sestavljajo pobočje Matajurja.

Ob vznožju, na vzhodni strani, oziroma na levem bregu Nadiže, nam pade v oči asfaltirana cesta, ki vodi iz Štupce v Kobarid. Nekdo nas je vprašal, če je cesta iz-

boljšana in asfaltirana iz prestižnih ali političnih razlogov.

Cesta ob desnem bregu Nadiže pa ni asfaltirana in je ponekod tudi zelo slaba. Ta cesta, ki je zanemarjena, pa bi prav gotovo mnogo pridobila, predvsem iz turističnega vidika, če bi jo ne samo uredili, ampak tudi asfaltirali. Če bi bila cesta na desnem bregu enako dobro urejena kot je na levem, bi se lahko reklo, da je kroženje po Nadiški dolini zares udobno in idealno.

Podbonesec kaže svoje vdano obličje. Nedaleč stran je Podvršič in tam se začne vzpenjati navzgor cesta, ki je izredno slaba in na nekaterih krajih celo nevarna. Ko smo se dvigali, smo občudovali Matajur, ki se je kopal v dopoldanskem soncu in nam je bil

(Nadaljevanje na 2. strani)

Koroški Slovenci pri vladi SR Slovenije

Na povabilo predsednika vlade socialistične republike Slovenije Janka Smoleta je petčlanska delegacija Zveze slovenskih organizacij na Koroškem in Narodnega sveta koroških Slovencev uradno obiskala Slovenijo.

To je izredno pomemben dogodek, ker gre za prvi uradni obisk predstavnikov osrednjih narodnih organizacij koroških Slovencev ne glede na njihovo politično in svetovnonazorno usmerjenost v Sloveniji po drugi svetovni vojni. Zato ta obisk, brez dvoma pomeni mejnik v skupnem prizadevanju Zveze slovenskih organizacij na Koroškem in Narodnega sveta koroških Slovencev za pravice slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem.

Cas, ko so v manjšinah gledali le element spotike in nevarnosti v odnosih med prizadetimi državami in ko so bile manjšine čestokrat le predmet trenutne koristi in barantanja, je minul. Danes vsebolj prihaja do splošne veljave miselnosti, da je manjšina samostojen subjekt svojih teženj in da predstavlja važnega činitelja v mednarodnih odnosih ter prirodno vez med domovinsko državo, v kateri živi, in državo, v kateri živi matični narod. To načelo je bilo ponovno poudarjeno konkretno za slovensko manjšino tudi ob različnih stikih med Avstrijo in Jugoslavijo in bila tako koroškim Slovcem priznana in naložena vloga posredovanja in zblizanja ter utrjevanja dobrososedskih odnosov med avstrijskim in slovenskim ljudstvom, pa tudi med sosednjima državama.

Pismo SKGZ predsedniku Moru

Spoštovani gospod Aldo Moro predsednik ministrskega sveta

RIM

Izvršni odbor Slovenske kulturno-gospodarske zveze je na svoji seji dne 11. novembra t.l. podrobno proučeval rezultate Vašega potovanja v Jugoslavijo.

Prijateljsko vzdušje, v katerem je potekal Vaš obisk, od kritost v razgovorih, ki ste jih imeli z jugoslovanskimi visokimi predstavniki, vsebine skupnega sporočila, zdravil in izjav nam utrujejo prepričanje, da je Vaš obisk v Jugoslaviji uspel.

Uspeh tega obiska pozdravljamo, ker pomeni resen korak v naporih, da se utrdi sožitje med državami z različnim notranjim ustrojem in s tem prispeva k utrditvi sodelovanja, pomirjenja in stvari miru na svetu.

Proučevanje odnosov med obema sosednjima državama, podpisani sporazumi in medsebojna obveza, da se bodo nekatera vprašanja začela obravnavati z željo, da se rešijo, potrjujejo obojestransko težnjo po vzpostavitvi vsestranskih in prijateljskih odnosov ter povezavi med narodi obeh držav.

Tak razvoj odnosov med obema sosednjima državama spada v okvir naših želja, ki temeljijo na splošnih vidikih pomirjenja in sodelovanja ter na ustvaritvi boljših razmer za dokončno ureditev vseh vprašanj v zvezi s slovensko narodnostno manjšino v Italiji.

Prav v zvezi s tem v prvi vrsti z zadoščenjem ugotavljamo, da se je na razgovorih obravnaval tudi položaj obeh narodnostnih manjšin in da je v skupnem poročilu izražena želja, da bi na tem področju dosegli nadaljnji napredek z namenom, da se obema narodnostnima skupinama zagotovi ravnanje, ki ustreza ne samo črki, temveč tudi duhu obojestranskih dogovorov.

V tem pogledu se nam zdi zelo pomembna Vaša izjava na tiskovni konferenci, kjer izražate pripravljenost prispevati, da se londonska Spomenica o soglasju čim bolj izvaja in da je treba s posebnimi zakoni zagotoviti izvajanja preostalih njenih določil, ker Spomenica ni bila ratificirana.

Mnenja smo, da je treba gledati narodnostno manjšino kot enoto ne glede na kraj in administrativno področje, kjer živi in ne glede na posebne mednarodne obveze, ki za posamezne dele te manjšine veljajo, zato tudi v tem smislu razumemo skupno uradno sporočilo.

Če pa ste, gospod predsednik, v omenjeni izjavi poudarili samo področje Spomenice, mislimo, da je bilo to storjeno zgolj z namenom, da se formalno omeji na tista območja, ki so predmet tega mednarodnega sporazuma, da pa veljajo izražena načela za vse ozemlje, kjer narodnostna manjšina živi.

Zato pričakujemo, da bodo od Vas napovedani zakoni, ki jih slovenska narodnostna skupnost v Italiji enodušno terja, obsegali vse področje, kjer bivajo Slovenci, torej tržaško, goriško in videmsko pokrajino. Ne moremo si predstavljati, da ne bi mogli uživati enakih pravic vsi Slovenci, posebno še, ker ne bi bil tak postopek v soglasju z enakostjo državljanov, ki jo določa ustava, na katero ste se, gospod predsednik, upravičeno sklicevali prav ob priliki tega obiska in prav v zvezi z našo manjšino.

Gospod predsednik!

Slovenska kulturno-gospodarska zveza izraža svoje globoko prepričanje, da se bodo v sporočilu izražene želje in Vaša zagotovila začela kmalu uresničevati na vseh področjih, kjer so vprašanja se neresena. Ta vprašanja Vam je imela naša Zveza priliko obrazložiti s Spomenico z dne 20. novembra 1964 in ki so v skladu z načeli, sprejetimi v zaključkih skupnih sej vodstev Unione degli Italiani dell'Istria e di Fiume in naše Zveze, ki sta se vršili 24. januarja 1965 v Trstu in 20. junija 1965 na Reki, na katerih so se obravnavala splošna in šolska vprašanja.

Zaradi nujnosti, da bi zakoni v korist slovenske narodnostne skupnosti zadovoljili njeno pričakovanje, izražamo utemeljeno željo, da bi k pripravam omenjenih ukrepov bili povabljeni zastopniki manjšinskih organizacij.

Zahteve slovenske manjšine v Italiji so v popolnem skladu s plemenitimi in hkrati realnimi osnovnimi postavkami skupnega sporočila Vaših beograjskih razgovorov, ki ste jih, gospod predsednik, v svojih izjavah, zdravilih in v poglobljenem ter tehničnem zagrebškem govoru še razločneje podkrepili, zato Vam ponovno izražamo v tem pogledu svojo iskreno soglasnost.

S spoštovanjem

IZVRŠNI ODBOR

SLOVENSKE KULTURNO-GOSPODARSKE ZVEZE

Trst, 13. novembra 1965.

Ali bo Prosnid priključen k Ahtnu?

Ze celo vrsto let prosijo ljudje iz Prosnida, da bi se njihova vas ocepila od občine Tipana, kamor sedaj spadajo, in da bi se priključila k Ahtnu, ki je dosti bližji, vodi tja cesta, so povezani z avtobusom, skratka, Ahten je njihovo naravno izhodišče. Napravili so že vrsto prošelj in pred časom ustanovili tudi poseben odbor, ki je v vasi zbral podpise družinskih članov.

Sedaj pa izgleda, da bo kmalu

konec te pravde in da bo Prosnid prišel res pod Ahten.

Prav pretekli teden so se zbrali na sedežu ahtenske občine predsednik deželnega odbora poslanec Berzanti, deželni odbornik za kmetijstvo adv. Comelli, deželni poslanec dr. Mizzau, domači župan in svetovalci, da so razpravljali poleg drugih problemov tudi o tem. Berzanti je obljubil vse svoje zanimanje, da se bo rešil tudi ta pereči problem, ki čaka na rešitev že toliko let.

Na sliki vidimo vas Kal, ki spada pod Podbonesec. Leži visoko v hribih in cesta, ki vodi tod mimo v Črni vrh, deli vasico v dva zaselka. Tudi tukaj dobro poznajo emigracijo: skoraj polovico ljudi je v inozemstvu, ker ni dela na domačih tleh.

iz prve strani

Ena cesta asfaltirana in druga ne

tako blizu, da se nam je zdelo kot da bi nam hotel podati roko in zaželeli dobrodošlico.

Predno smo prišli v Erbeč, smo srečali prve žene, ki so nesle na ramenih zvrhane koše; bile so shirane in utrujene in iz njihovih oči se je bralo trpljenje. Te žene ne preklinjajo nad svojo usodo, le vprašujejo se, zakaj so primorane na tako trdo in nečloveško življenje. Vse tožijo, da imajo moža daleč, ker je bil primoran oditi od doma, kajti v domači vasi ni dela in tudi nihče se ne trudi, da bi jim ga preskrbel kje v okolici.

Povzpenjamo se vedno težje, ker postaja cesta vedno bolj strma. Pred in za Zapotokom smo videli, da je še vedno viselo grozdje na vinskih trtakah: slaba letina. Nad vasjo, na zahodni strani, stoji nova šola in iz njenega dvovršča se nudi krasna panorama,

bi vsakdo nosil odlagati gnoj iz svojega hleva.

Ko smo se ob sončnem zahodu vračali, smo zapustili glavno cesto in zavili na severu na drugo pot, ki nas je kar naenkrat pripeljala v Gorenjo vas, ki jo tvorijo dve skupinici hiš (vseh je trinajst): ena spodaj in druga zgoraj. Ta pot zamre kak meter za vasjo. Tudi tukaj se odpira krasna panorama, ki objema ves nadiški bazen. V gostilnici, ki je edina v vasi, smo popili čašo dobrega vina pa četudi je bila to « puglia » in zanjo plačali le 40 lir. Cena temu vinu se nam je zdelo izredno nizka in to zaradi višine, v kateri se nahaja vas. Gospodinja nam je razložila, da ga morejo prodajati tako poceni zato, ker kupijo sami grozdje v Pugli (Južna Italija) in potem napravijo iz njega doma vino.

Povsod, kjer smo se ustavili,

kih dohodkov; 3. nepojmljivo visoki davki in zato neznosni, posebno za najrevnejše; 4. kriza v živinorejskem in gozdarskem sektorju; 5. težave zaradi oddaljenosti šol in še teh je malo na razpolago; 6. pomanjkanje pouka v materinem jeziku; 7. izboljšati cestno mrežo.

To so problemi, zaradi katerih Črnovršani dostikrat ne morejo spati in ki bi morali vzbujati pozornost v oblasteh vseh stopenj, katerim pritiče naloga, da intervencirajo s konkretnimi uredbami in primernimi finančnimi sredstvi, da bi se ti problemi končno rešili. V drugem primeru bodo ti ljudje še bolj obubožali, še bolj obupali in še bolj ponižani in bodo v še večji meri odhajali v neznan svet z edino željo, da bi se preživeli.

Skratka, gre za ustvaritev baze — posebno s strani deželnih or-

ČRNI VRH, ki leži na pobočju gore Mije, katere greben je meja med Italijo in Jugoslavijo, je najvišje ležeča vas v Nadiški dolini. V polkrogu ga obdajajo visoke gore in na vzhodu je globoka soteska, na dnu katere je vas Stupca. Iz Črnega vrha se nudi krasen pogled na vse okoliške hribe: Matajur, Mijo in Ivanac.

katere največja atrakcija je močno Matajur.

Nekoliko dalje je Kal, druga vas, kjer dobro poznajo emigracijo. Bila je popolnoma od sveta odrezana vas, dokler niso pred kakimi desetimi leti zgradili cesto, ki vodi v dolino. Kal je prijazna vasica, ki ugaja, ker ima raztresene hiše po vsem pobočju in terasah.

Končno smo le prispeli v Črni vrh. Tu so hiše nanizane na pobočju gore Mije, katere greben je meja me Italijo in Jugoslavijo. Da smo prišli tjakaj, smo morali napraviti obširen lok proti zapadu, ki ga na vzhodu prekinja en sam visok hrib. Ko smo se ogledovali okrog sebe, se nam je zdelo, da se nahajamo v Dantejevem peklju.

Nekdaj, pred kakimi osmimi ali devetimi leti, je bilo treba iti v Črni vrh peš in vse je bilo treba prinesiti in odnesti na hrbtni in samo najtežja bremena so prevajali po žičnici, ki so jo zgradili leta 1946.

Male črnovrške hišice so zelo karakteristične zaradi zunanjih lesenih ali kamenitih stopnic, ki se polževo vijejo v gornje nadstropje hiše, kjer je « solar » in « čašt ». Je pa tudi nekaj novih hiš, sad krvavo prisluženih prihrankov v inovemstvu. Skoraj polovico ljudi iz Črnega vrha je odšlo po svetu za koščkom vsakdanjega kruha: to je drama prav vseh gorskih vasi Beneške Slovenije.

Kljub vsemu pa izgleda Črni vrh še kar dobro. Seveda ni lepo videti ob straneh ceste, ki deli vas na dvoje, visoke kupe hlevskega gnoja, ki ne samo smrdi, ampak se tudi odceja na cesto. To neveselost bi prav lahko odpravili, če bi se vsi kmetje-živinorejci združili v zadrugo in bi skupno določili in uredili prostor, kamor

smo vedno koga vprašali o vsakdanjem življenju v teh hribovskih vasicah in skoraj vsak nam je vedno dal enak odgovor. Odgovori so bili približno takile: 1. Manjka delo in dobra volja, da bi ga nam preskrbeli na domačih tleh in tako zaustavili emigracijo; 2. splošna disažija zaradi preniz-

ganov — za učinkovito ekonomsko in socialno obnovo, znanilko boljšega in srečnejšega življenja in istočasno za zagotovitev jamstva in obrambe narodnih, jezikovnih in kulturnih pravic vsem slovensko govorečim ljudem v demske pokrajine.

v. t.

Iz Kanalske doline

RAJBELJ

Hud potres

V soboto 13. t.m. so ljudje v okolici Rabeljskega jezera, ki je sedaj zapuščeno in po katerem je prepovedano veslanje. Prof. Dulci je obljubil vso svojo pomoč in tudi potrdil vest, da se bo v kratkem vršil v Trbižu mednarodni shod, na katerem bodo obravnavali ceste in prehode Furlanije-Juljske Benečije, ki so evropskega pomena.

TRBIŽ

Župan in podžupan pri deželnih oblasteh

Pretekli teden sta se podala v Trst in Videm župan Lindaver in podžupan Rosenwirth, da sta razložila regionalnim oblastem pereče probleme Kanalske doline.

V Trstu je občinska zastopnika sprejel podpredsednik deželnega odbora prof. Dulci. Župan je v prvi vrsti poudaril, da bi se moralo poskrbeti za turistično opremo Kanalske doline, kot na primer za smučarsko skakalnico, za izboljšanje smučišča na Prešniku, za gradnjo panoramične ceste proti Belopeškemu jezerom in za razširjenje državne ceste št. 13, ki bo postala, kot znano, super cesta, da bo zmogla ves promet z Avstrijo. Podžupan Rosenwirth pa je s svoje strani razložil perspektive turističnega

izkoriščanja Rabeljskega jezera, ki je sedaj zapuščeno in po katerem je prepovedano veslanje. Prof. Dulci je obljubil vso svojo pomoč in tudi potrdil vest, da se bo v kratkem vršil v Trbižu mednarodni shod, na katerem bodo obravnavali ceste in prehode Furlanije-Juljske Benečije, ki so evropskega pomena.

V Vidmu je župana in podžupana sprejel v vladni palači podtajnik za zunanje zadeve poslanec Cecherini, kateremu sta tudi razložila probleme, ki zaskrbijo Trbiž.

Trgovine odprte tudi ob nedeljah

Župan je dal dovoljenje, da bodo trgovine v Trbižu odprte tudi ob nedeljah in sicer od 8,30 do 12,30 in od 14,30 do 19,30 ure. Predvidevajo namreč, da bo prišlo v Trbiž pred božičnimi prazniki dosti kupcev iz sosednje Slovenije in Koroške.

NABORJET

Končno imajo v Naborjetu le popravljene mostove čez Belo, ki jih je močno poškodovalo neurje. Zgradil jih je sosedski konzorcij (Consorzio vicinale). Delo konstrukcije ni bilo lahko, kajti konzorcij je imel na razpolago malo sredstev, stroški pa so bili večji kot so bili predvideni, ker je voda razjedla tudi obrežje in so morali zgraditi sedaj daljše mostove kot so bili prej.

KRATKE DOMAČE NOVICE

TAVORJANA

Po 50. letih spet na domačih tleh

Pred nedavnim se je povrnil na domača tla iz Argentine 77 letni Celeste Bodigoj, ki je odšel s trebuhom za kruhom še več kot pred 50. leti. V vasi se ga malokateri spominja, saj je odšel od doma kot mlad « puob » in ni nikoli prišel domov vsa ta dolga leta. V tujini je imel kar srečo, do katere je seveda prišel s pridnimi rokami in vztrajno voljo. Iz navadnega zidarskega delavca je postal delodajalec - imprezar. Bodigoj bo sedaj ostal pri svojih sorodnikih le nekaj časa, ker se bo spet vrnil v svojo novo domovino v krog svoje družine. Želimo mu, da bi se ves čas svojega bivanja v Tavorjani dobro počutil in da bi se še kdaj vrnil na domača tla.

Občinski tajnik potrjen

Zadnjič smo poročali, da je občinski svet zagrozil z ostavko, če bi premestili sedanega občinskega tajnika, danes pa sporočamo, da je bila njihova prošnja uslišana, le da bo tajnik opravljal tajniške posle tudi v občini Srednje.

Popil bencin namesto vode

Petinštiridesetletni Gio Batta Cudiccio se je ponoči zbudil in ker je bil žejen je zagrabil za prvo steklenico, ki mu je prišla pod roke. Ta naglica pa je bila zanj usodna, kajti v steklenici ni bila voda, kakor je mislil, ampak bencin. Kmalu je začel kazati znake zastrupljenja in zato so ga morali prepeljati v čedadsko bolnico, kjer so ga sprejeli s prognozo 10 dni.

Koliko je volivcev

Iz pregleda volilnih list je razvidno, da je v tavorjanski občini 2055 volivcev in sicer 1074 žensk in 981 moških, ki so razdeljeni v štiri volilne sekcije.

ČEDAD

Obvezna prijava vina

Vinogradniki in tudi ustanove, ki predelujejo svoje ali kupljeno grozdje v vino, kakor tudi vsi vinogradniki, trgovci in industrijci, ki so kupili grozdje, morajo do 10. decembra prijaviti proizvodnjo trošarinskemu uradu.

V prijavi je treba na posebnem obrazcu in v treh izvodih navesti potrebne podatke. Obrazci se dobijo na trošarinskem uradu.

Kdor ne bi napravil prijave v določenem roku, bo moral plačati kazen v meri, ki jo predvideva zakon.

Volilni sezname

Volilna komisija je ob priliki pregleda volilnih seznamov izbrisala 45 volivcev in 49 volivk. Potemtakem šteje sedaj Čedad 7.733 volivcev (3756 moških in 3.977 žensk).

Prepovedano kopanje pjeska

« Magistrato alle Acque » iz Benetk je s posebnim odlokom prepovedu kopanje pjeska iz Nadiže an tuò od Mosta pri Sv. Kvirinu do Orsarje pri Premiaracu. Ta ukaz je bil potrjeban zato, zaki so konstatirali, da se nimar buj niža rečna struga an so zato brjegovi razjedeni. Kaduor bi teu za svoj nuc useedno kopati pjesak, bo muoru nardit na « Magistrato alle Acque » posebno prošnjo an ta bo pregledu vsako posebej an bo potlè dau prosilec dovoljenje za kopanje pjeska. Te prošnje bojo muorle bit pošjane potom « Genio Civile » iz Vidma.

PODBONESEC

Jamarji na Matajurju

Pretekli teden so šli nekateri čedadski jamarji na Matajur, da so se spustili v kraško jamo, ki se nahaja na Matajurju, na pobočju nad Mersinom. Za to jamo so vedeli domačini že več kot sto let, kar priča letnica 1852, ki je napisana ob vhodu. Jamarji so ostali v podzemlju kakih deset ur in so odkrili, da se jama nadaljuje v notranjost gore. Do sedaj so šli notri le kakih 50 metrov globoko. Matajur bo torej postal atrakcijska točka ne le za smučarje in poletne

turiste, ampak tudi za ljubitelje podzemeljskega sveta.

IZ TERSKE DOLINE

Umrla istega dne dva emigranta iz Sedigle

Vso Tersko in Krnahtsko dolino je zelo prizadela žalostna novica, da sta umrla v Nemčiji istega dne kar dva emigranta iz Sedigle: 59 letni Fiorello Pividori in 27 letni Dominik Treppo.

Pividori, ki je oče treh otrok, je bil zaposlen v Stuttgartu v nekem kamnolomu in tam ga je do smrti ranil nek žerjal (gru), Treppo pa je delal v neki opekarni in ga je istega dne do smrti stisnil nek jermen, ki se je nenadoma odpel pri nekem stroju.

Konzularne oblasti so takoj poskrbele, da so posmrtno ostanke obeh nesrečnih delavcev prepeljali na domače pokopališče. Pogreba se je udeležila prav vsa vas, saj sta bila oba poštena in priljubljena moža in ju ne bodo nikdar pozabili.

Trebja se je zganiti

Še sedaj, čeprav je poteklo že precej časa, kar je divjala huđa ura po naših krajih, se nihče ne zgane, da bi popravil škodo. V Terski dolini je odneslo kar 20 metrov ceste. Namesto da bi škodo takoj popravili, so postavili na kraj nevarnosti samo belo rdečo štango. Tudi vodovodne cevi, ki dovajajo vodo Čenti in Magnanu so na večjih krajih odkrite in bodo prav gotovo zamrzile ob prvem mrazu. Zakaj se ne bi poskrbelo za izvedbo teh del, predno bo nastala večja škoda?

FOJDA

Umrl je v zaporu

Zvedeli smo žalostno novico, da je umrl v zaporih v Trentu 35 letni Vincenc Sgiarvello. Mož je bil kaznovan letos maja meseca na 4 leta in osem mesecev zapora, ker je na lovu v vinjenem stanju streljal na svojo vaščana Silvana Camerina. Streljal je dvakrat, a ga ni zadel noben strel, vendar ga je sodišče pripoznalo za krivega in ga obsodilo zaradi namernega uboja (tentato omicidio). Sgiarvello je bolehal za silikozo, katero si je nabral v Belgiji, kjer je več let delal kot rudar.

PRAPOTNO - Čeravno je vino še vedno skoraj mošt, so v Prapotnem že določili datum praznika vina, ki bo prvo nedeljo v mesecu juliju prihodnjega leta. Sestavili so tudi poseben odbor, ki bo skrbel, da bo praznik dobro izpadel.

AHTEN - Na zadnjem zasedanju je občinski svet obnovil za drugih pet let (od 1. januarja 1966 do 31. decembra 1970) apaltno pogodbo za izterjevanje trošarinskega davka (imposte di consumo). Imenovani so tudi komisijo za disciplino trgovine ter zaposlili gozdarski inšpektorat za prispevek, da bodo pogozdili nekatere goličave.

VIDEM - V Vidmu se je ustavil, ko se je vračal iz Rima, zagrebški nadškof kardinal Franjo Šeper. Predaval je v dvorani Brosadola o sodobnem človeku in njegovem odnosu do skrivnosti vere. Dvorana je bila nabito polna poslušalcev. Ob povratku si je kardinal ogledal tur di Oglej in Gradež.

SV. LENART - Petinpetdesetletni Virginio Qualizza si je zlomil levó roko, ko je zaradi mastnega madeža padel na cesti, ki vodi proti domu. Ozdravil bo v enem mesecu. Tudi Callisto Bledič je padel in se udaril tako močno v glavo, da so ga morali takoj prepeljati v bolnico.

STOLBICA - Za izpopolnitev nove šole bo občina potrošila tri milijone lir. Načrt za gradnjo te šole je izdelal inž. Vittorio Orlando iz Tolmeča.

TAVORJANA - Enoletni Giovanni Caporale iz Montine je padel po stopnicah in si pretokel čelo. Ozdravil bo v desetih dneh.

SOVODNJE - Desno nogo si je zlomila pri delu 53 letna Julija Gošnjak. Vi čedadski bolnici so jo sprejeli s prognozo 30 dni.

RUBRIKA ZA EMIGRANTE

Koliko Italijanov je v inozemstvu

Na žalost se je število italijanskih delavcev, ki delajo v inozemstvu, letos precej povečalo. Računajo, da je danes v inozemstvu okoli 6 milijonov Italijanov: tri milijone delavcev in približno enako število njihovih družinskih članov, od katerih dva milijona in pol v Evropi; ta številka predstavlja eno osmino celotnega italijanskega prebivalstva. V resnici ima vsaka desetita italijanska družina kakega svojca v inozemstvu in vsaka dvanajsta družina prejema stalno redne pošiljke iz inozemstva.

To so podatki, ki smo jih povzeli iz neke uradne publikacije zunanjega ministrstva.

V zadnjih letih je bilo iz Italije takole izseljevanje: leta 1960 se je izselilo 383.908 delavcev; 1961 leta 387.123; leta 1962 se je izselilo 363.216 delavcev; leta 1963 pa se jih je izselilo 277.611. Podatki zadnjih dveh let še niso znani, vendar se sklepa, da se je število emigrantov povečalo, posebno če upoštevamo, da se jih je izselilo iz južnih pokrajin kar 322 tisoč. Že leta 1963 se je izselilo iz Pulje 54.725 delavcev, iz Campanje 50.734, iz Calabrije 30.158, iz Sicilije pa 28.692.

Uradne pošiljke denarja, ki so ga poslali domov emigranti, so znašale 1964 leta 343 milijard 414 milijonov in 656 tisoč lir. Te pa so bile gotovo večje in to pripoznajo tudi italijanske menjalnice, ker je prišlo domov mnogo pošiljk tudi neuradnim potom. Tekom istega leta je italijanska vlada dodelila za pomoč v inozemstvu nekaj več kot dve milijardi lir; malenkost tojrej napram 343 milijardam in pol vredni valuti, ki so jo poslali v Italijo emigranti.

NOVA ŽELEZNIŠKA PROGA IN PORABA DELOVNE SILE

V Švici se nadaljujejo z vedno večjim zanimanjem razgovori o izredno važnem železniškem načrtu, ki zadeva vzhodne Alpe. V načrtu je namreč gradnja predora, ki ga bodo odprli na najožji točki Alp in sicer na Splugi.

Zaradi velikih koristi, ki jih bo prinesla izvedba tega dela, se za načrt zanimata tudi južna Nemčija in Lombardija. Povezava treh držav bo dovoljevala, da bodo lahko vozili preko švicarskega teritorija blago, ki bo prišlo iz južne Nemčije, ne da bi bilo potrebno iti pre-

ko San Gotarda, ki je že preobremenjen.

Skratka, železnica preko Spluge bo nudila najkrajšo in najbolj ugodno zvezo med severnimi nemškimi deželami, ki so v polnem ekonomskem razvoju in Italijo in istočasno bo prispevala, da se bodo valorizirale velike industrijske površine švicarske doline Rena.

V vsem alpskem prevozu bo ta zaris, ki je v načrtu, edini, ki ne doseže deset tisočink (Gotardo doseže 27 tisočink); takšne železnice imajo samo v ravnini.

Gradnja te železnice bo potrebovala seveda precej delovne sile.

ZA BOŽIČNE PRAZNIKE 93 VLAKOV IZ NEMČIJE

Italijanski emigranti, ki delajo v Nemčiji, bodo prišli domov za božične praznike s 93 posebnimi vlaki, ki jih bodo dale na razpolago nemške železnice. Oblasti zvezne republike Nemčije upajo, da se bo na ta način preprečil na železnicah nered, ki ponavadi vlada pred prazniki.

Djelo na vartu

Zimska solata. U telim cajtu se presaja zimska solata «bionda» an «meraviglia». Zemjò, kamar bota presadil solato, morte prjet dobrò parpraviti. Če le morete zberite sončni kraj an de je zavaruovan pred vjetram. Če jo bote presadil u dobrò zemjo takuò kuk smo vam povjedal, bote imjel konac februarja mjesca lepò, mahnò an veliko solato. Povjedat vam moramo tud, de solato na zalivajte z gnojcom, takuò ku djelajo vič gospodinj, zak mislejo, de bo ljeuš rasla. Solato jemò saldu saruovan an gnojnica bi jo lahko usmradenla, takuò, de bi bla nagobarnost prit do boljzini na črevesu.

Sejenje graha.

Grah ga lahko usadimo u jeseni koncu otuberja, pa tudi do parvih dni novembra, če je lepa uro. Sadimo ga u varste 5 do 6 centimetru globokò an če se le more u kraju na sonce zad, takuò, de bojo rastline buj na varnim pred menjavanjem toplote an mraza. Grah u jeseni posijaj ga poberemo najmanj 14 dni prjet ku najzgodnejše pomladne saditve.

Djelo okuol drevja od sadja

Ku liscje odpade je potreba, de pomladimò drevje. Za ga pomladit muorata djelat na tole vižo: lepuò ga muorata ocedit an razredkjet varhove. Tistim drevjam, ki jih misleta precepiti je potreba okrajšat vjeje, pa ne pravilč za, de jih bota še ankrat prerzejali prjet, ku jih bota cepil. Tud za uničat vič sadijskih škodliucu je zlo potreba u telim cajtu. Potlè ku je drevje očedenò, ga je potreba pošpricat. To zimsko špricanje napravite prjet ku muoreta, de ne ostane suhà obena vejca, posebno tam kjer je blo drevo infetano z ušmi od liscja al kajšno drugo varsto boljzini.

Kakuo spravmo čebulo

Čebula bi na smjela manjkati nakuol u nabedni hiš an tuò niti u zimskim cajtu. A za jo mjet jo je potreba u jeseni tud znat spraviti, de bo tarpežna u zimskim cajtu. Narbuja čebula, ki se dobrò obdarži cjelo zimò je «žitouska» an «brunšvinška» ardeča čebula. Ta suorta čebule je tarda an ne gnije, an ne poženè. Se vje, de poženè usaka čebula, če jo daržimo na prastor, ki je gorak an umid, zatuò se dobro zapomnite, de buj je suha an marzla skramba, u katjeri se skran čebulo, buj ta se bo daržala zdrava. Narbuja skramba za čebulo je podstrjeha. Če čebula prenesè tud neki mraza, ta lahko ostane u podstrjehò dok na pride ta hudi mraz. Narbuo je, če jo spletete u kite an obesite, če pa tega na nardite, naložita na tla, a ne previè na debelo. Cimo porežite do 5 centimetru doužine an jo zasukate, zak ta pomaga par tarpežnosti. Tiste liste, ki jih čebula ima, na smijete pravilč stran jih targat; zak te varjejo čebulo, de na gnije. Korrenice naj se dobro posuše prjet, ku jo spravite, potlè jih pa lahko podrežete al proč stargate. Tista čebula, ki je ras-

tla u previè gnojni zemji se ne skran za tulko dugo cajta ku pa tista, ki nje rastla na tekaj gnojni zemji. Zatuò je potreba pognojiti zemjo, če se more s fosfati, a ljeò prej, ta zemja je buojš, de je bla pognojena z hljeuskim gnojam.

Še druge kratke novice

AHTEN

Nov administrativni svet konzorcija Malina-Bistrice

Pretekli tjedan so votal za nov administrativni svet vodnega konzorcija tretje kategorije za zemljiško izbuoajanje Maline-Bistrice. Izvoljeni so bli: Francesco Accordini, Emilio Celledoni, Massimo Dorbò, Gino Moro, Remigio Peresutti, Guido Randich, Girolamo Stoppa, Raimondo De Puppi, Antonio Volpe, Luigi Duca, Mario Onofrio an Remigio Donato. V kratkem se bojo izvoljeni zbrali, de bojo imenovali predsednika.

Na žalost ni med imenovanimi v administrativnem svetu konzorcija nobednega Slovenca, čeglih so Slovenci naseljeni prav na teritoriju po katjerem tečeta Malina an Bistrice.

Nemški učenjaki v Čedadu

Prejšnji tjedan je skupina 80 učenjakov in Avstrije an Nemčije paršla v naše mjesto, de si je ogledala spomenike an muzej. Skupino sta vodila Karl Ginhart profesor na Dunajski univerzi an profesor Walter Gorlich iz Beljaka. Skupina je potlè odšla u München, kjer se je udeležila kongresa zgodovinskih ved.

ČEDAD - Zvjedalo se je, de so vojaške oblasti zmanjšale vojaške uslužnosti na teritoriju čedadskega komuna. To novico so ljudje sprejeli z zlo velikim veseljem.

SMRTNA KOSA - Dne 2. t.m. je umrl v videmski bolnici Aleksander Bledič iz Kozice. Pokopali so ga dne 5. t.m. na domačem pokopališču. Njegov veličasten pogreb je bil priča, kako je bil rajnik spoštovan in priljubljen po vsej okoli.

Za smeh in dobro voljo

NOVA MODA

«Tisti fant v tričetrtinskih hlačah vam je tako podoben, da bi človek rekel, da je vaš brat».

«Skoraj bi uganili. To je moja sestra!».

RES JE

Sodnik: «Ze spet ste nekomu vrgli steklenico v glavo. Vidite, vsemu temu je vzrok alkohol».

Obtoženec: «Vidite, tudi jaz pravim, da nisem kriv».

ODKRITOSRČNOST

Šef: «Zakaj vas nikdar ne vidim pri delu, kadar stopim v vašo pisarno?».

Naše narodne pripovedke

Sveti Kuzma in «Torke»

(Pravljica v nadiškem dialektu)

Na robu, gor nad našo vasjo, je bila v starih časih cjerku svetega Kuzma. To cjerku so podarili Turki, kadar so bli paršli rupat v našo daželo; šelè se vidi kamanje cjerke na tistim mestu. To novo cjerku so potlè zazidali dol v vasi. Dandanašni poznamo sv. Kuzmo le po pravcah, takrat so ga naši očjuovi častili za patrona, in od vsjeh kraju so ljudje hodili na božjo pot gor k sv. Kuzmi, de jih obvarje od «Torke».

«Torke» so bile čudne od zludja zaudane žene, ki njeso živjele po hostah in po jamah kakor Krivopete, ampak med ljudmi. Zatuò, za ljudi se bile še buj nevarne, kjer so znale se takuò obnašat, de nobedan njè mogu spoznat' katera ženska je bila «Torke». Živjele so od človeškega mesa; kadar je zmanku kajšan otročič al pa še tudi kajšan odrasčen, de ga njeso mogli najt' ne živega ne martvega, so bli vsi prepričani, de ga je snjedla kajšna «Torke». Zatuò so matere svarile svoje otročiče, de naj ne hodjo iz hiše po Avemarij, in tudi čez dan nikul sami tjà po puojju. Kadar kajšna krava je naenkrat zgubila mljeko, al nje mogla gor vstat' al njè tjela ostat' breja; kadar praseta je loviu karč, kadar kajšan človek je postau čudan, de njè teu ne pit' ne jesti, so bli vsi prepričani, de tuò se je zgodilo zavojo «slabe uoè» al srjepega pogleda kajšne «Torke».

Pruot' «slabemu pogledu» hudobne «Torke», je njè bilo druge pomoči, kakor nest požegnavat otrobe, kruh, srajco itd. k gospodu famoštru. Le žegan, če je bila božja voja, je mogu pruoť slabemu pogledu «Torke» pomagat. «Torke» so dobro vjedele zatuò, in so špegale al kajšan hišnih ponese žegnavat kjek' k gospodu nuncu, za z njih pogledom podrjet muoè žegna. Za de se ne tuò zgodi, tisti ki je nesu kjek žegnavat, je daržu lepuò skrito tiste, ki je nesu; je šu naukuole, po poteh po katerih njeso navadno ljudje hodili, za ne nobednega srečat, ker ne tjà gredè, ne sem gredè, njè sme u nobednim spreguorit', kjer če nè, žegan je zgubiu svojo muoè.

V hišo bogatega in brunnega kumeta je bila, v stari časih, paršla adna mlada in ljepa pètjarca prosit ubuojmè, pruò kadar hišni so bili pri kosilu. Gospodar je ponudu tudi nji od tega, kar so jedli, in ona je pru rada vzela in jedla: vidlo se je, de je bila zlob lačna.

Gospodar jo je uprašu, de zakì hodi okuole pètjat' takuò mlada in zdrava in de zakì se ne prime kakega djela al pa ne gre služit. Ona mu je odguorila, de bi rada služila še samuò za živež, brez plače, če bi jo kaduo vzeu za diklo. Gospodar ji je jau, de lahko ostane pri njemu, de živila ji ne bo mankalo in de, če bo vrjedna, ji bo dau tudi plačo. Onà je rada sparjela ponudu in je ostala pri tisti hiši. In gospodar se njè grivu, ker je kmal spoznuò, de takuò pridne ženske je njè bilo deleč na okuole.

Njeno obnašanje pa je bilo zlob čudno. Nobedan njè mogu zvjedet' kaduò je in odkode je. Vičkrat je kar na ljepim izginila po dvje, tri ure, in nobedan njè mogu zvjedet', de kjè je bila. Tudi ponoči je punokrat nje bilo v pastje. Navadno kadar je paršla, nje bila lačna in nje jedla s hišnimi. Tako čudno obnašanje je dalo ljudem cviblat, de bi ne ona bila kajšna «Torke» in zatuò so jo špegal' kode hodi in se je varvali.

Tisti gospodar je imeu adnega

čudnega sina, kateremu je bilo imè Kuzma.

Ze kadar je biu otrok, mu njè mogla njega mati ne z ljepa ne s huda ukvazat' molit'. Nobedan ga nje mogu spravil' v cjerku k maši al k žegnu. Kadar v hiši so se žegnali za moliti večerni rožar, on je leteu tjà v kajšno drugo hišo. Očà je vičkrat zlomu šibo gor na njim, mati je nosila kruh in srajce žegnavat k gospodu famoštru, pa nič nje pomagalo: ne očetova šiba ne famoštrovi žegni. Vsi so bli prepričani, de je obsjenčan od hudiča. Za djelo pa je biu brdak. Dikla ga je imjela rada in po vasi so že guorili, de jo oženi.

Pa tudi mlademu Kuzmi se je zdjelo čudno obnašanje dikle. Podnè in ponoči jo je špegu, de kaj djela in kode hodi, in tudi on se je začeu bati, de bi ne bila «Torke», trkaj buj, ki iz bližnjih vasi so hodile novice, de v teli al ti družu vasi je zmanku kajšan otročič al so se zgodile druge nesreče. In se je začeu je bati. Pardau si je kuražo, je šu k gospodu famoštru in mu je povjedu za njega cviblanje o «Torke».

Kuzma in gaspuod famoštar sta se doguorila, de famoštar pride v Kuzmovo hišo, kadar dikla bo sama tadomà. In rjes, famoštar je paršu kadar je bila sama dikla tadomà. Kuzma pa, brez nič povjedat ne famoštru ne dikli, se je biu skriu tjà za vintulo, za čuti in videti, kaj se bo zgodilo.

Kadar famoštar je paršu v hišo in se je zavišu, de dikla je sama, je hitro uon vzeu štolo in žegnano vodò, njek' pomolu in pokropiu diklo. Dikla je ostala brez nobedne moči, kakor zamaknjena. Famoštar pa ji je reku: «V imenu božjem, ti zapovjem, de mi povješ al si ti rjes «Torke» in zakaj stojiš par teli hiši». In takrat dikla se je vsa stresla in je odguorila famoštru: «Jest sem zarjes «Torke» in stojim v leti hiši zavojo Kuzme. Ze vič mjescu čakam za ga poročit in potlè ga pohrustat'. Dotuò pa njesem mogla še stuort' tegà, kjer Buoh nje še popunoma zapustiu Kuzme. Marija Devica je prosila zanj, kjer Kuzma je vsako vičer gor v pasteji zmlou po adno «Češčenasimario» na čast Marije Device. Če je biu še le enkrat pozabu, jest bi bila imjela dobro vičerjo in bi bila izginila iz tele hiše». Takuo je odguorila dikla.

Kuzma, ki je ču vse tuole tam za vintulo, se je začeu trest kù šiba od samega strahu in je skočnu uon zad vintule in jo je udaru uon po vratih in tjà po host kù de b' strejali za njim. Torke tudi je zginila pred očmi prestrašene-ga famoštra, kakor de b'jo bila požrgla zemlja, in tudi famoštar je teku damu, ku de b'ga kajšan loviu.

Kuzma se njè vič povarnu damu. Povsod so ga iskali, povsod so povprašovali o njim: izginu je brez nobednega sledu.

Šelè puno ljet potlè, se je izvjedelo, de v njekšnim mjestu, v njekšnim konventu ali samostanu, je umru adan velik spokuornik, kateremu je bilo imè Kuzma, in de tele spokuornik je djelu čudeže in de so ga posvetili in de sada je svetnik.

Njega vasniki so bli veseli, de imajo adnega vasnika svetnika in so zazidali njemu na čast adno lepò cjerku gor nad vasjo. Po vsjeh dolinah na okuole so ga častili za pomočnika pruoť «Torke».

Sada nje vič «Torke» na svjetu, ljudje so pozabili na sv. Kuzmo in le še kajšna stara ženica vam zna povjedat' pravcu o njem.

Po svetu

WASHINGTON - Od julija 1964 pa do julija 1965 je obiskalo ZDA 1.32 milijona tujih turistov. Za Kanadčani in Mehikanci, ki jih je bilo največ, so na tretjem mestu Angleži (135.000), pa četrti so Nemci (65.000), za njimi pa Francozi (37.000) in Italijani (33.000).

TOKIO - Več kot 18.000 ljudi je demonstriralo proti ratifikaciji japonsko-južnokorejskega sporazuma o normalizaciji odnosov. Demonstranti so zahtevali odstop vlade in razpustitev parlamenta.

MEHIKA - Prvič v zgodovini Mehike se je zgodilo, da je prišla ženska na vodilni položaj v najvišjem zakonodajnem organu države. Za predsednico mehiške skupščine je bila namreč za mesec november izvoljena Marta Andrade del Rosal.

LONDON - Grškemu kralju Konstantinu je med njegovim zasebnim obiskom izročila skupina britanskih laburističnih poslancev zahtevo, naj v Grčiji izpustijo 85 političnih zapornikov, ki so zaprti že več kot 15 let.

NEW YORK - Na sedežu OZN so spet razpravljali o kolonialni politiki. Tokrat sta bili na «zatožni klopi» Velika Britanija in Portugalska. Veliki Britaniji so očitali, da izvaja represalije proti prebivalstvu v Adenu in južnoarabskih protektoratih, Portugalski pa, da se v boju proti osvobodilnemu gibanju domačega prebivalstva v svojih kolonijah poslužuje vojaške pomoči atlantskih zaveznikov.

VATIKAN - Papež Pavel VI. je prišpeval 50.000 dolarjev kot svoj prispevek za pomoč žrtvam v Severnem in Južnem Vietnamu.

ATENE - Odkar je prišla na oblast Stefanopolova vlada, se je 460.000 delavcev in uslužbencev Grčije udeležilo 45 večjih stavk.

Dopo la visita del Capo del Governo Italiano in Jugoslavia

Un messaggio all'on. Moro dell'Unione Culturale Economica Slovena

Onorevole Aldo Moro

Presidente del Consiglio dei Ministri - ROMA

Il Comitato Esecutivo della Slovenska kulturno gospodarska zveza (Unione Culturale Economica Slovena) ha, nella sua seduta dell'11 corrente, attentamente esaminato i risultati del Suo viaggio in Jugoslavia.

Il clima amichevole nel quale si è svolta la Sua visita, gli aperti colloqui avuti con i massimi dirigenti jugoslavi, il contenuto del comunicato comune, delle allocuzioni durante i brindisi e delle dichiarazioni fatte, ci riconfermano nella nostra convinzione che la Sua visita in Jugoslavia ha avuto buon successo.

Salutiamo la riuscita di questa visita, poiché essa rappresenta un importante passo sulla strada del consolidamento della pacifica convivenza tra paesi con diversi sistemi sociali e contribuisce con ciò a rafforzare la collaborazione, la pacificazione nonché la causa della pace nel mondo.

L'esame delle relazioni tra i due Stati confinanti, gli accordi conclusi e gli impegni reciproci di iniziare la trattazione di alcuni problemi con il desiderio di risolverli, confermano le tendenze di ambedue le parti a stabilire relazioni amichevoli in tutti i campi atte ad avvicinare vieppiù i popoli dei due Stati.

Tale sviluppo delle relazioni tra i due Stati confinanti fa parte dei nostri desideri che si basano su una generale visione di pacificazione e collaborazione nonché sulla creazione di migliori condizioni per la definitiva soluzione di tutti i problemi concernenti la minoranza slovena in Italia.

Appunto in relazione a ciò constatiamo anzitutto con soddisfazione che durante i colloqui è stata trattata anche la situazione di ambedue le minoranze e che nel comunicato comune è stato espresso l'auspicio che ulteriori progressi « vengano compiuti in questo campo, allo scopo di assicurare ai gruppi in questione un trattamento rispondente non solo alla lettera, ma anche allo spirito delle intese reciproche ».

In merito a ciò ci sembra importantissima la Sua dichiarazione nella conferenza stampa in cui Ella dichiara di essere disposto a contribuire affinché il Memorandum d'intesa di Londra venga applicato nella maggior misura possibile e che, visto che il Memorandum non è stato ratificato, bisogna assicurare l'esecuzione delle sue clausole con leggi speciali.

Siamo dell'opinione che bisogna trattare la minoranza nazionale come un'unità indipendente dal luogo e dalla provincia in cui essa vive ed indipendentemente dagli speciali obblighi internazionali valevoli per le singole parti della minoranza.

Perciò interpretiamo in questo senso il comunicato ufficiale comune.

Ma se Ella, Signor Presidente, ha, nella Sua precedente dichiarazione menzionato soltanto la zona a cui si riferisce il Memorandum, siamo del parere che ciò sia stato fatto soltanto allo scopo di limitarlo formalmente a quelle zone che di esso sono oggetto, avendo però i suoi principi pieno vigore per la minoranza etnica ovunque essa viva.

Quindi attendiamo che le leggi da Lei annunciate e unanimemente invocate dalla minoranza slovena, si riferiscano a tutto il territorio abitato dagli sloveni, cioè nella provincia di Trieste e in quelle di Gorizia e di Udine.

Non possiamo infatti immaginare che gli sloveni tutti non possano godere uguali diritti, soprattutto perché un trattamento discrimi-

nato non sarebbe in armonia con il principio di eguaglianza dei cittadini; principio stabilito dalla Costituzione a cui Ella, Signor Presidente, si è giustamente richiamato proprio in occasione di questa visita e proprio in relazione alla nostra minoranza.

Signor Presidente, l'Unione Culturale Economica Slovena esprime la propria profonda convinzione che gli auspici espressi nel comunicato e le Sue assicurazioni abbiano presto a realizzarsi in quei settori in cui vi sono problemi ancora da risolvere.

La nostra Unione ha avuto l'occasione e l'onore di illustrare tali problemi nel proprio memoriale del 20 novembre 1964, problemi che corrispondono ai principi approvati nelle conclusioni delle riunioni comuni dei Direttivi dell'Unione degli Italiani dell'Istria di Fiume e della nostra Unione svoltesi il 24 gennaio 1965 a Trieste ed il 20 giugno a Fiume, riunioni nelle quali sono stati trattati pro-

blemi di carattere generale e problemi particolari della scuola.

Dovendo ovviamente le leggi in favore della minoranza slovena soddisfare le sue attese, esprimiamo il giustificato desiderio che alla preparazione dei provvedimenti suddetti vengano chiamati i rappresentanti delle organizzazioni della minoranza.

Le richieste della minoranza slovena in Italia corrispondono perfettamente alle nobili ed allo stesso tempo reali premesse fondamentali del comunicato comune sui Suoi colloqui belgradesi che Ella, Signor Presidente, ha voluto maggiormente sottolineare nelle Sue dichiarazioni, nelle Sue allocuzioni durante i brindisi e nel Suo elevato ed importante discorso di Zagabria. Perciò esprimiamo di nuovo a questo riguardo la nostra sincera adesione.

Con ossequi.

Il Comitato Esecutivo dell'Unione Culturale Economica Slovena

Il Presidente: Boris Race

NOTE GLOTTOLOGICHE

Intorno agli abitanti di Resia, del Torre, del Natisone e dell'Judrio

L'opinione, secondo la quale gli abitanti di Resia e di Uccia siano di origine russa, proviene dalla non conoscenza della lingua slovena. E' ben vero che c'è una tradizione popolare in merito; ma, con la tradizione popolare bisogna andare cauti e vedere chiaro fin dove essa ha una base storica vera per staccarla dal leggendario e fantastico. Mentre lo studio glottologico, condotto con rigore di metodo scientifico, dà dei risultati incontrovertibili che negano la verità di una tale ipotetica tradizione. E' dolo-

roso constatarlo, ma anche il celebre slavista Baudouin da Courtenay, vi rimase ingannato. Infatti egli cercò di avvalorare questa tradizione con la scoperta della cosiddetta « armonia vocalica » esistente nel dialetto di Resia e che si riscontra solo nei popoli d'origine turanica. Si era allora all'inizio di uno studio sistematico dei dialetti della Slavia italiana. Franc Ramovš, dell'Università di Lubiana, che è oggi uno dei più autorevoli slavisti mondiali, e senz'altro il più competente dei dialetti sloveni, giunse a questa

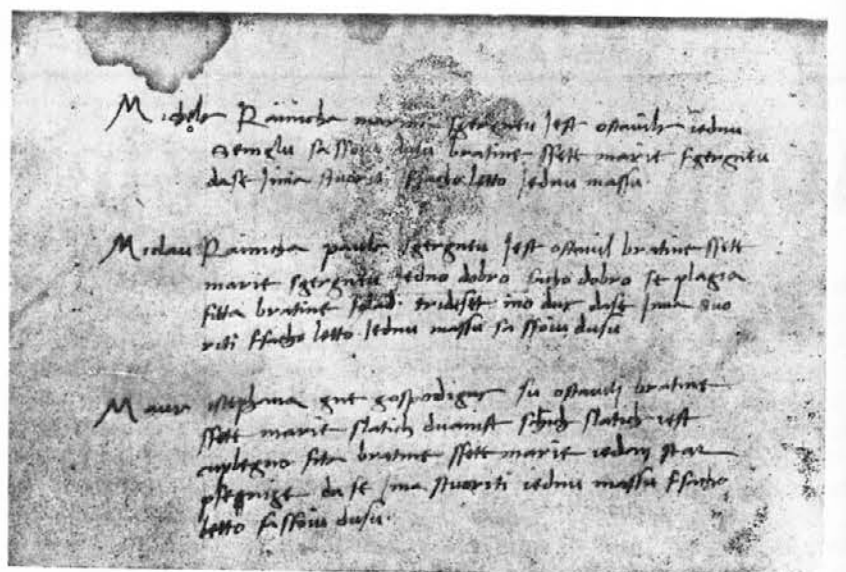
conclusione: « ... — l'armonia vocalica, la quale dovrebbe dimostrare l'ipotesi turanica di Resia, non è altro che il fenomeno che si verifica nell'intera composizione del vocalismo atono sloveno insieme a tendenze in via di sviluppo; fenomeno che troviamo all'inizio dello sviluppo della riduzione vocalica in tutti i dialetti sloveni ».

Anche il prof. Tagliavini dell'Università di Padova ritiene che la cosiddetta armonia vocalica resiana non sia altro che un fenomeno di natura fonetico-psicologica in dipendenza di elementi fonetici meno morfologizzati da quelli più morfologizzati. Pare che anche il de Courtenay si sia da ultimo ricreduto.

Concludendo rimane pacifico che la intera Slavia italiana non è altro che la continuazione della Slovenia con caratteristiche fonetiche anche degli sloveni carinziani. Se le parlate sono un po' differenti, ciò si deve attribuire al fatto che questi nostri sloveni, una volta staccati dalla madrepatria, hanno seguito un'evoluzione linguistica interna, indipendente.

Tanto meno si può dire che la Valle dello Judrio rispecchi caratteristiche per cui si suppone che i suoi abitanti siano provenuti dalla Bosnia Erzegovina, come vorrebbe una tradizione. Per le affinità linguistiche, le parlate d'oltre Cividale, sono una diretta continuazione degli sloveni d'oltre Isonzo. Lo dicono anche lo stesso de Courtenay ed il Ramovš. Se mai c'è l'opinione che gli Slavi del Torre siano di derivazione serbo-croata (ad es. il fenomeno del « čakavismo » e la formazione del futuro col verbo volere). Ma ciò spiega ancora il Ramovš dicendo che gli « Alpski Slovani », così si chiamano gli abitanti slavi insediatisi sulle Alpi, prima di essersi stabiliti nella zona che occupano oggi, fecero vita comune con gli slavi del Sud che allora abitavano sopra il Danubio al tempo delle migrazioni barbariche; oppure, in un periodo non ben precisato, giunsero fra gli sloveni-veneziani, diversi abitanti čakavi. Si sa, ad es., che Carlo Magno favorì la venuta entro il suo impero, di diverse famiglie slave dell'Istria e della Dalmazia per lavorare i campi.

Ad ogni modo per migliori schiarimenti si può consultare la seguente bibliografia: 1) I Baudouin de Courtenay: sull'appartenenza linguistica ed etnografica degli slavi del Friuli; 2) idem: Note glottologiche intorno alle lingue slave e questioni di fonetica ario-europea; 3) Fr. Ramovš: Historična gramatika slovenskega jezika-Dialekti-Ljubljana 1935; 4) idem: Karakteristika slovenskega narečja v Rezji (sta in « Casopis za SJK2 VII-1928 »); 5) C. Tagliavini, armonia vocalica (sta in « Enciclopedia Italiana - Ist. Treccani vol. IV, pag. 527 »); 6) S. Valent: Sul linguaggio slavo della Valle di Resia (sta in: Giornale di Udine 1868 - n. 293).

Il più antico documento in lingua slovena, vergato a mano a Cergneu, si trova nel Museo di Cividale

DOCUMENTI STORICI

Il manoscritto di Cergneu

La parlata « benecciana », ha preceduto quella friulana e italiana

Ben volentieri torniamo ad occuparci del « manoscritto di Cergneu » che da sé fa testo storico.

Certamente pochi di quelli che non stanno dietro alle questioni linguistiche sanno che nella Benecia, e precisamente a Cergneu, frazione di Nimis, fu trovato il più antico documento datato della lingua slovena, poiché, fatta eccezione dei celebri frammenti di Frisinga, solo la « Confessio generalis »

di Lubiana, ed il manoscritto di Klagenfurt, entrambi però senza data, risalgono a circa una cinquantina d'anni più addietro. Ma mentre l'ultimo documento dei summenzionati è scritto nel dialetto carniolino superiore ed il secondo in quello inferiore, questo, di Cergneu, e di cui si occupò l'Oblak, appartiene ad una zona allora meno conosciuta e non ancora molto studiata. Appartiene al dialetto sloveno parlato nella nostra Benecia e per di più fu scoperto nella zona stessa.

Il documento che l'Oblak poté conoscere in Vienna fu già di proprietà del defunto avvocato Podrecca di Cividale, presso il quale, come dice lo Strekelj, non dovette rimanere molto tempo, poiché il professor Baudouin da Courtenay ed il dottor Sedej, poterono trascriverlo in Rodda, presso il defunto abate Podrecca, il quale, a ricordo del Musoni fanciullo, ne parlò più di qualche volta.

Ora il documento si trova depositato nel Museo di Cividale del Friuli. Esso va generalmente sotto il nome di « Annuario latino - italiano - slavo del XV-XVI secolo ». La data più antica di esso porta l'anno 1497. Contiene un elenco di donazioni fatte dagli abitanti della zona, alla Confraternita di S. Maria di Cergneu.

Il documento comprende 12 fogli di pergamena in ottavo. Originariamente constava di due parti distinte che poi furono legate insieme.

E' interessante sapere, dice l'Oblak, che alla fine del secolo XV, in una terra del Friuli, abitata da Sloveni, era necessario tradurre, in quella lingua, gli atti di donazione fatti in latino. Ciò dimostra che in quel tempo la lingua friulana e tanto meno l'italiana non erano ancora conosciute, o non tanto da poter essere capite quando venivano scritte.

La parte più antica del manoscritto rispecchia una lingua unitaria, mentre le successive sembrano scritte da più persone, in quanto si notano frammentarietà e certe particolarità del dialetto croato del tipo čakavo.

Tuttavia però il documento è redatto senz'altro nel dialetto sloveno-veneziano. Certi čakavismi che talora si notano, potrebbero confermare la tesi del Ramovš il quale dice che fra gli sloveni-veneziani giunsero in un periodo non bene precisato diversi abitanti čakavi. Secondo il Bertolla che scrisse, fra l'altro, la Pieve di Nimis, i pievani di Nimis, già dal sec. XIV e cioè dal 1300 provvedevano dei preti oriundi dall'Istria e dalla Dalmazia per gli abitanti della nostra regione.

Varie sono le località che si accennano nel documento e molte di esse sono trascritte o nel dialetto originario o secondo la lingua friulana. In esso dunque leggiamo: Prosenik, Subit, Bresie, Nugarola (forse Nongruella: però di Cergneu), Vizont, Luseura, Carminis (Chialminis), Cornap, Taiparna, Bergona, Carniza (Monteprato), Montana (Vallemontana) Skotar, Corsa, Soscorusa. Secondo la Strekelj, per « Skotar » s'intendono gli abitanti fra le gole del Matajur e lo Stole, detti Kotari, nome che anticamente era più usato. Per « Corsa, Iscorsa, Soscorusa, variamente scritto secondo le epoche diverse, si deve intendere non altro che Scuorsa (Monteaperta).

Come si vede, il documento è molto importante non tanto per la parte linguistica quanto per quella geografica, perché ci dimostra che da allora ad oggi il dialetto benecciano occupa, almeno in quella zona, la stessa superficie di allora e non si è quindi ristretto per influsso del friulano. Infatti anche oggi località come Cergneu, Monteprato, Monteaperta e Chialminis segnano il confine linguistico con i paesi prettamente friulani.

Un tempo si era più assidui attorno al focolare specie per tener « fila » durante l'inverno e raccontare vecchie fiabe al calore della brace. Qui sopra la padrona di casa sta facendo la polenta